

מאורות

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון י"ט
תשע"ג
מחזור 439

יהי רצון שאחר קריאת התורה

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים

הספרדי. יוער כי בנוסח המקורי המובא ב"כל בו" היה חרוז או בית שהכיל את האמירה "להשמיד את כל אויבי עמך ישראל" או נוסח דומה, וייתכן שמפחד הצנזורים הושמט ביטוי זה. ניתן לציין כי סדר הבתים ותוכנו הוא הפוך מסדר הברכות בתפילת העמידה המקבילות להם, כך שאנו פותחים בבית המקדש, "לכונן את בית חיינו ולהשיב את שכינתנו" ואילו בעמידה אנו מסיימים ב"המחזיר שכינתו לציון". בבית השני מופיע הביטוי "לרחם עלינו" הדומה בלשונו לרחם ונחם שאנו מזכירים בברכת ירושלים. ואנו מסיימים פה בתפילה על חכמי ישראל, ובעמידה תפילת "על הצדיקים" מקדימה לשאר הברכות שהזכרנו. נראה שמחבר התפילה היה מודע לקשר בין תפילת העמידה לתפילה זו וסידרם בסדר הפוך, אולי כדי להבליט את ההבדל בין שתי התפילות, שזו חובת עמידה וזו מנהג בלבד.

לסיום, נציין שימוש מעניין בנוסח הפתיחה של התפילה, "יהי רצון מלפני אבינו שבשמים". הביטוי היפה הזה "אבינו שבשמים" אינו מופיע כלל בתפילות ובברכות שתיקנו חכמי כנסת הגדולה, ורק בנוסחי בקשות מאוחרים ניתן למוצאו, אולי בגלל הבעייתיות שלו שאבינו הוא לא רק בשמים. בכל זאת הוכשר השימוש בו והוא מבטא יחס של קרבה אבהית יחד עם ריחוק שמימי. אף נוסח התפילה לשלומה של מדינתנו פותח במילים: "אבינו שבשמים צור ישראל וגואלו", ואולי יש בו כדי לתת תשובה לאומות אדם שסברו שאין כבר גאולה לישראל, ויש מקום להשתמש דווקא בביטוי זה כדי לבטא את תקומת גאולת ישראל.

בשולי השוליים נציין כי בביטוי מיוחד זה עושות שימוש קהילות הנוצרים בכל העולם, ותפילה מהחשובות ביותר אצלם נקראת "תפילת אבינו שבשמים". כמו כן כנסייה שחשובה להם מאוד בירושלים בהר הזיתים נקראת אף היא בשם זה.

הרב יוסף אנטמן

מרצה בהתמחות לתושב"ע ולתנ"ך

מרצה בהתמחות לתושב"ע

ובמסלולים לחינוך מיוחד ולגיל הרך

התפילה הפיוטית היפה, "יהי רצון מלפני אבינו שבשמים", כוללת ארבעה קטעי בקשות הפותחות במילים הנזכרות, וכל פסקה מזכירה בקשה חשובה אחרת הקשורה למצבו, למעמדו ולעתידו של עם ישראל. תפילה זו אינה מוכרת לרבים מהמתפללים שהרי היא נאמרת רק בקהילות האשכנזים ולא בקהילות הספרדים. נוסף על כך היא נאמרת רק בימי שני וחמישי בסמיכות לסיום קריאת התורה ולפני הכנסת הספר לארון הקודש ולכן רוב רובן של הבנות אינן נחשפות לתפילה זו, שהרי לא נהגו בנות ישראל להתפלל במניין ובבית הכנסת. אגב, שאלתי מספר נשים ובנות אם הן שמעו על תפילה זו, ותשובת כולן הייתה כי לא נפגשו בה כלל ועיקר. חשוב לציין כי אף שמנהג הספרדים לא לאמרה בימי שני וחמישי, בכל זאת נהגו לאמרה על ארבעת חלקיה בשבת שלפני ראש חודש כאשר מברכים את החודש העומד להיכנס (מקורו בסידורו של ה"כל בו"). אמנם בסידורים הספרדיים משתנה משפט הפתיחה ובמקום לומר "יהי רצון מלפני אבינו שבשמים וגו'" נוסח הספרדים הוא: "יהי רצון מלפני אלוקי השמים וכו'".

יצוין עוד כי בנוסח האשכנזי נאמר חרוז חמישי: "אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה [...] המקום ירחם עליהם ויוציאם מאפילה לאורה [...] השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן".

מקור ראשוני לתקנת תפילה זו מובא בספרות הגאונים מימיו של רבי עמרם גאון. הוא כתב עליה כי היא תפילה חשובה מאוד ויש בה סודות גדולים. לא ברור מדבריו אם אכן הנהיג לומר תפילה זו בכל שני וחמישי, אולם במהלך הדורות השתלבה תפילה זו בסדר התפילה האשכנזי בכל שני וחמישי.

כיוון שסידורים לא היו נפוצים טרם הופעת הדפוס לכן ראו המחברים לתת סימנים לתפילות כדי להסדיר את סדר החרוזים שבפיוטים. גם בתפילת ה"יהי רצון" שלנו קבעו סימן לסידורם של ארבעת הבתים, וכך כתב ב"כל בו": "וסימן סידורם **כרן שני"ה** – לכונן את בית חיינו, לרחם עלינו ועל פליטתנו, לקיים בנו חכמי ישראל", ולאחר מכן סימן לרביעי ולחמישי שהם קצת שונים, "שנשמע ונתבשר בשורות טובות", והחרוז האחרון, "אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה", שלא מופיע בנוסח

- מעוצב: גופן: 12 נק', גופן עברית ושפות אחרות: 12 נק'
- מעוצב: שמאל, כניסה: לפני: 5.0 ס"מ
- מעוצב: גופן: 12 נק', גופן עברית ושפות אחרות: 12 נק'
- מעוצב: גופן: 12 נק', גופן עברית ושפות אחרות: 12 נק'

פרשת תרומה

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (שמות כה, ב).
ה' אומר למשה להורות לישראל להעניק תרומה – כל אחד כפי יכולתו – כדי להקים את המשכן. אף על פי שבניית המשכן היא מצווה מדאורייתא, וכידוע ניתן היה לכפות על קיום המצוות בימי משה רבנו, בכל זאת מדגישה התורה שלבניית המשכן ייקחו רק מ"אשר ידבנו לבו", ללא כפייה. בכל המצוות שיש בהן דגש בעיקר על העשייה, תנאי ראשוני ומרכזי הוא רצון, שהתורם ירצה לתת ולקיים את המצוות מתוך האיכות של הרגשת לבו.

קדושת המקום – מתנה על התנאי

קדושתה של ארץ ישראל צריכה לשמש מנוף לקיום המצוות כמסייע לדבקות הלב בה'. ישיבת ארץ ישראל אינה בשום אופן ערך הבא כתחליף לקיום המצוות. אדרבה, ארץ הקודש היא המקום היחיד והמסוגל ביותר עלי אדמות לעורר את הלב לקיום המצוות. כשלא ניצלנו אמצעים אלו להתקרב אל ה' נטלו מאתנו הן את עבודת המקדש הן את ארץ ישראל. ומדוע? משום שאמצעי בעל תכונה מיוחדת שאינו מנוצל לתכליתו לא זו בלבד שאין בו כל טעם, אלא שהוא הופך לתקלה ולמכשול לאדם, עד שמוטב ליטול אותו ממנו. הזמנים הקדושים, כמו המקומות הקדושים, צריכים היו להילקח מאתנו. הלא גם ייעודם של המועדים הוא התעוררות וקרבה אל ה', וברגע שישאל אינם מנצלים אותם למטרתם היו השבת והחגים צריכים להילקח מהם.

בין קדושת המקום לקדושת הזמן

אדם היושב בארץ ישראל יכול להשלות את עצמו במחשבה

אדם היושב בארץ ישראל יכול להשלות את עצמו במחשבה
שבמקום לשבת בארצות הברית הוא "עושה טובה" ובוחר לגור בארץ ישראל. אם כן, אין מושלם ממנו. בעניין המקדש ירמיהו מוכיח את השקועים עד צוואר בחטאייהם ועם זאת בוטחים "אל דברי השקר לאמר: היכל ה', היכל ה', היכל ה' המה" (ירמיהו ז, ז). נגד אזהרות הנביא שהחטאים יביאו לחורבן ירושלים והמקדש הם טענו בפליאה: הלא זה "היכל ה'" " שבו אנו מקריבים קרבנות, משתחווים לפני ה' ועולים בשלושת הרגלים. איך ייתכן שהוא ייחרב! איך ייתכן

מעוצב: גופן: 18 נק', מודגש, צבע גופן: צבע מותאם אישית (54,95,145) RGB, גופן עבור עברית ושפות אחרות: divaD 18 נק', מודגש

מעוצב: גופן: 18 נק', מודגש, צבע גופן: צבע מותאם אישית (54,95,145) RGB, גופן עבור עברית ושפות אחרות: divaD 18 נק', מודגש

מעוצב: ממורכז

מעוצב: גופן: 11 נק', גופן עבור עברית ושפות אחרות: 11 נק'

מעוצב: גופן: 11 נק', גופן עבור עברית ושפות אחרות: 11 נק'

האורות

מקורות: **עניני חשבון** ו**פני ששת השבוע**
 אינטרנט: <http://www.yeshiva.org.il/midrash/shiur.asp?id=4316>

אורות ישראל
 חקלאה אקדמית לויז'נא

ענבר אורלנסקי
 סטודנטית במסלול לחינוך מיוחד

שה' יביא רעה לביתו המקודש... מוטב לו קלקלה אדם... עדין שראו בעבודת המקדש מעין ביתו המאפיין להם... המשיגו במעלליהם. אדם המשלה את עצמו שהוא חי בשלמות, הרי זו תחושה רדת אסון, כי אותו אדם לא יתעורר לעולם להשתפר ולהתקדם. לכן, בחמלת ה' עלינו נטלו מאתנו את המקדש ואת ארץ ישראל כדי שאשליה זו תיעלם. בקדושת המקום עלול האדם לטעות. אבל בקדושת הזמן אין חשש כזה. הזמנים הקדושים שורים עלינו ממילא ואין איש יכול לחשוב שהוא עושה טובה בכך שהוא "נמצא" בשבת או בחג ואין סכנה שיראה בכך תחליף לטעם טענות.

הצניעות הדתית בעקבי רבנו הרצי"ה זצ"ל

תלמידים מספרים
 שיעור פרטי - הרב אלישע אבינר

ברוריה מכמן

חורף שנת תשל"ג. ישיבת מרכז הרב. שיעור א'. כמרבית תלמידי השיעור, הגעתי אל ישיבת מרכז הרב היישר מהישיבה התיכונית. למרות שבישיבה התיכונית השקעתי הרבה בלימודי הקודש והתקדמתי יפה בלימוד תורה, המעבר לישיבה הגבוהה היה עבורי קפיצת מדרגה. בישיבה פגשתי גדולי עולם, תלמידי חכמים מופלגים: מו"ר הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל, מו"ר הרב שאול ישראלי זצ"ל, מו"ר הרב אברהם שפירא זצ"ל [...]. בחודשים הראשונים, התקשיתי להבין את השיעורים הכלליים במלואם, לא בגמרא ולא באמונה. למרות שסיכמתי אותם וחזרתי עליהם, הבנתי בהם היתה חלקית. הייתי מתוסכל. חששתי שלעולם לא אבין, ששערי התורה יישארו לנצח נעולים בפני.

במיוחד תסכל אותי שלא ירדתי לעומקם של שיעורי פרשת השבוע של הרב צבי יהודה זצ"ל. אלו היו השיעורים החשובים ביותר של הרב צבי יהודה, שבהם הוא הנחיל לתלמידי הישיבה את משנתו האמונית והחינוכית. השיעורים התקיימו במוצאי שבת בביתו שברחוב עובדיה בשכונת גאולה ב-ים, והשתתפו בהם כל תלמידי הישיבה, צעירים ומבוגרים, תלמידים ורבנים.

הרעיונות היו עמוקים וחדשים לגמרי עבורי. יכולתי לחזור עליהם מילה במילה אבל לא הצלחתי לעכל אותם. התסכול גבר משבוע לשבוע עד שהחלטתי שאני חייב לשתף את הרב צבי יהודה בקשיים שלי. באותה תקופה, הרב לא חש בטוב ולא הגיע לישיבה. לכן, ביקשתי לפגוש אותו בביתו. הגיע יום הפגישה, התרגשותי היתה רבה. רעדתי. הרב שכב במיטתו או ישב עליה, והתיישבתי על הכיסא שלידו. אזרתי עוז ובמילים ספרות אמרתי לו שאינני מבין את מה שהוא אומר בשיעור במוצאי שבת. הרב אחז בשתי ידיו בזרוע שלי, נענע אותה ושאל אותי עם חיוך רך: "מה אתה לא מבין?" עניתי: "לדוגמה, בשבוע שעבר, הרב דיבר על בגדי הכהונה, לא הבנתי". הרב הביט בי, המשיך להחזיק בשתי ידיו בזרוע שלי ולנענע אותה מידי פעם, והתחיל להסביר ולהדגיש, להעיר ולפרט. הוא דיבר בשטף, וחזר בהרחבה יתירה על כל השיעור שנתן במוצאי שבת, מתחילתו ועד סופו. ושוב שאל, "האם יש משהו שאינך מבין", ובמענה לתשובתי הוא חזר עבורי על שיעורים נוספים.

כך זכיתי, תלמיד צעיר לימים, בראשית דרכו בישיבה, לשיעור פרטי מראש הישיבה ומנהיג הדור. אתם ודאי מסתקרנים לדעת, האם הבנתי את השיעור הפרטי שקיבלתי מהרב צבי יהודה. התשובה היא, שלא הבנתי את הכל. אבל מאותו היום התחלתי להבין.

הרב אלישע אבינר הוא ר"מ בישיבת ההסדר במעלה אדומים, רב קהילה, וחבר הנהלת רבני צהר.